

the subsequent recovery of Serbia's credit rating. These reforms were the foundation for the recovery of public finances in the early 20th century. While we have little in the way of firm analysis, a cursory examination of the government's accounts during the 1906–1910 period suggests that they were in balance.

Dr Mijatovic's initial intention was to write about the history of pre-WWI Serbian public finances. Given the scope and depth of this volume, which is 500 pages long and took 30 years to prepare, this proved to be an impossible task. This is unfortunate because a continuation of this volume would have shown exactly how Serbian finances were stabilized at the beginning of the 20th century in a relatively short period. This could have provided valuable lessons for Serbia today, and possibly for other countries. It is uncertain whether somebody will devote their free time to such a task, as Dr Mijatovic did, but perhaps the state or a think tank should consider financing such a project. Other macroeconomic areas, such as economic growth and

monetary policy, also require major effort. Serbian finance and economy experts need better understanding of pre-WWI Kingdom of Serbia, including its macroeconomic management and the performance of its economy. Dr Boško Mijatović has written an important book that will become the benchmark for Serbian economic history, both in terms of meticulous research and in-depth analysis. It takes Serbian economic history, in particular the macroeconomic and political economy spheres, to a significantly higher level and raises the bar for future work. The book provides a detailed chronological account of Serbian public finances between 1876 and 1895, including the political processes that drove decision-making. As such, the book makes a major contribution to Serbia's pre-WWI economic and political history. Both scholar and non-academic readership will find the book approachable, and in some segments mildly ironic, even humorous.

Milan ZAVADJIL

Ђовани Ермете Гаета, *Српска песма*, уредио др Ђордано Мерлико.
Рим – Нови Сад: Сандро Тети – Архив Војводине, 2021, 127.

Песме које је писао и компоновао Ђовани Ермете Гаета (Напуљ, 1884–1961) познате су најширој јавности. Нажалост, име аутора је често заборављано, пошто су песме настале у духу популарне народне поезије, те су прихваћене као плод колективног стварања. Гаета није био само актер на италијанској културној него и политичко-историјској сцени; довољно је подсетити се његове чувене „Пес-

ме о реци Пијави“ (*Canzone del Piave*), која је, према признању италијанског генерала Диаза, била ефикаснија у подизању војничког морала од наређења самих заповедника.

Упркос свом великом таленту и неисцрпној инспирацији, Гаета се није обогатио, а није добио ни заслужену пажњу шире јавности. Разлог томе је његов избор да своје радове потписује псеудонимом Е. А. Марио. Из угла са-

мопромоције карактеристичне за наше време, то је био „лош маркетинг“. Да би преживео, радио је у пошти, али је на том радном месту трпео критике и оптужбе да занемарује обавезе како би се посветио поетском стварању. У својим делима сажимао је лепоте тадашње италијанске културе, оне народне, ненаметљиве али дубоко осећајне, удаљене од наглашене реторике Габријела Д'Анунција чији је обожаваалац и сам био.

Присталица републике, подстакнут јаким патриотским осећањима, с дивљењем је гледао на лик и дело Ђузепеа Мацинија коме је посветио и поему у 999 стихова насловљену „Песма Мацинију“. Пратећи најбоље традиције у време *Рисорђимента*, Гаета је постао члан масонске ложе, али ни с тог положаја није стекао никакву материјалну корист. Његова „Песма о реци Пијави“ постигла је велики успех, те је по слому фашизма на кратко задобила статус италијанске националне химне. Био је то покушај да се повеже постфашистичко искуство с најславнијим тренуцима претходне историје, али аутор чак ни тада није добио никакву новчану надокнаду. Задовољио се моралним наградама, као и орденом Италијанске Круне који му је доделио Виторио Емануеле III.

Гаетина прича је у суштини романтична *сторија* народне поезије, која обухвата и овековечује богатство и спонтаност италијанске поетске мисли – посебно напуљске. Стога је поновно објављивање *Српске песме*, једног од најособенијих дела како с књижевног, тако и с политичког становишта, сто година након првог издања, уистину вредно помена. Полазећи од Мацинијевих ставова, Гаета није видео никакву противречност између италијанских и српских националних тежњи. Као про-

рок италијанског јединства, Мацини је на то јасно указао: словенски народи су природни савезници Италијана у борби за рушење Хабзбуршке монархије и обнављање мапе Европе на основу националног принципа. Током Првог светског рата, те идеје су још увек биле актуелне у Италији, где су, посебно у раним фазама сукоба, многи с дивљењем гледали на Србију, малу земљу која се није бојала да изазове много моћнијег непријатеља, какав је тада била Аустроугарска.

Београд је одолевао напредовању аустроугарске војске, али је тек после немачке интервенције попустио; за разлику од других, Срби ни тада нису пристали на предају, већ су се определили за стратешко повлачење које је одвело војску, владу и део цивилног становништва у избеглиштво, где су реорганизовали снаге за потоњи повратак на фронт. Србија је током Великог рата била јединствен пример пожртвованог духа, заслужујући дивљење савезника и поштовање непријатеља. Силе Антанте су јој одавале почаст сваке године поводом „Дана битке на Косову“, 28. јуна, али се данас мало ко тога сећа.

Можемо рећи да је српско јунаштво инспирисало и Гаетин политички дух. Сам песник никад није посетио Балкан, али се претпоставља да се о дешавањима информисао из италијанске штампе, која је објављивала извештаје из Србије током ратних година. Из његове драме *Српска песма* види се да он познаје локалне обичаје и традицију. У књизи се помињу појмови као што су *ракија* и *кафана*, као и низ података који указују да се писац добро обавестио о народу о којем је писао. Био је инспирисан храброшћу српског народа и није мењао свој став, за разлику од

Д'Анунција, који је почетком ратних сукоба величао Србију, али је касније постао један од гласнијих критичара због српских и југословенских претензија на јадранску обалу. Нажалост, последњих година Великог рата, Д'Анунцијев национализам је тријумфовао над Мацинијевим патриотизмом. Италијанска влада није много учинила да се политички усклади с другом страном Јадрана, па су италијанско-југословенски односи после рата дуго били затегнути. Због свих тих разлога сматрам да је вредно похвалити поновно издавање *Српске песме*.

Ово издање, које је уредио др Ђордано Мерлико, обogaћено је и са четири уводна прилога који реконструишу историјски контекст у коме је дело

настало; то су текстови двојице италијанских научника (проф. Франческо Леончини са Универзитета Ка Фоскари у Венецији и проф. Лука Алтери са Универзитета Сапијенца у Риму), као и двоје српских представника (проф. Љубинка Трговчевић са Универзитета у Београду и пуковник Миљан Милкић из Института за стратешке студије). На тај начин се успоставља савршен италијанско-српски паралелизам овог заједничког издања штампаног у Риму и Новом Саду, који је изражен и у двојезичној верзији, на италијанском и српском језику (у преводу Мирјане Јовановић Писани).

Горан ЛОШИЋ

Александар Лукић, *Југословенска републиканска странка у политичком животу Краљевине Југославије (1920–1941)*.
Београд: Институт за новију историју Србије, 2020, 446.

Монографија др Александра Лукића, научног сарадника Института за новију историју Србије, *Југословенска републиканска странка у политичком животу Краљевине Југославије (1920–1941)*, проистекла је из његове докторске дисертације, одбрањене 2018. године на Филозофском факултету у Београду. Ово историографско дело доноси резултате првог свеобухватног и систематски спроведеног истраживања Републиканске странке. Међутим, аутор није написао само историјат једне странке, већ је пратио и појаву и развој републиканских идеја у Кнежевини, односно Краљевини Србији, као и њихов развој у Краљевини Југославији, што ову књигу чини још значајнијом. Такође, посебно је важан део књиге који је посвећен политичком животу Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца

до 1925. године, а који чини скоро четири петина монографије.

Поред релевантне литературе (136 наслова), аутор је користио и одговарајуће мемоаре, дневнике и сећања (23), изворне текстове савременика (45), објављене изворе (12), као и штампу и периодичку (8). Врло важан извор за писање ове књиге, што се најбоље може видети у фуснотама, био је лист *Република*, гласило Републиканске странке. Међутим, посебан значај овој монографији дају архивски извори, похрањени у Архиву Српске академије наука и уметности, Архиву Југославије, Државном архиву Србије, Народној библиотеци Србије, Историјском архиву Београда, Хрватском државном архиву и Националној и свеучилишној књижници у Загребу. Ову архивску грађу углавном чини рукописна преписка страначких првака из лич-